

# KULTUREN



## **Kv Södertull 10 och 30**

fornlämning 73, Lunds stad

Lunds kommun, Skåne

Geoteknisk undersökning 2011-2012

KULTURMILJÖRAPPORT 2013:14

GERTIE ERICSSON

KULTURHISTORISKA FÖRENINGEN FÖR SÖDRA SVERIGE

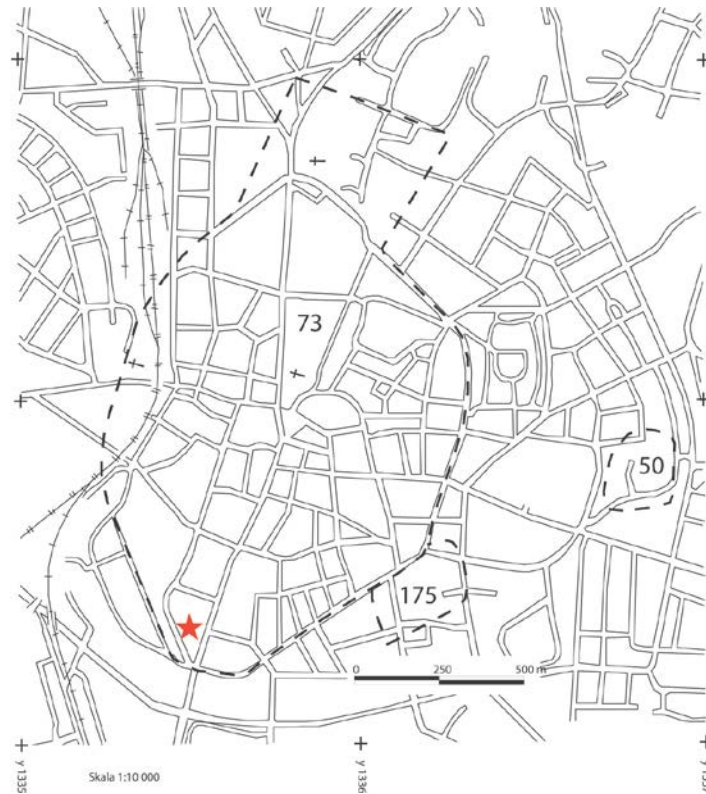


## Innehåll

<b>Inledning .....</b>	<b>3</b>
<b>Fornlämningsmiljö .....</b>	<b>4</b>
<b>Tidigare arkeologiska iakttagelser.....</b>	<b>5</b>
<b>Genomförande och resultat.....</b>	<b>6</b>
Kv Södertull 30.....	6
Kv Södertull 10.....	7
<b>Sammanfattning .....</b>	<b>8</b>
<b>Administrativa och tekniska uppgifter .....</b>	<b>10</b>
<b>Referenser.....</b>	<b>11</b>







Figur 1. Lunds medeltida stad, fornlämning 73, med platsen för undersökningen markerad med röd stjärna.

## Inledning

SPIMFAB har genom Sweco ansökt om tillstånd till ingrepp i under mark dold fast fornlämning, i samband med provtagning av möjliga bensinutsläpp inom fastigheterna Södertull 10 och 30 som är belägna i Lunds medeltida stadsområde, fornlämning 73. På uppdrag av SPIMFAB har SWECO Environment AB utfört en undersökning av föroreningsituationen för den nedlagda bensinstationen och bilverkstaden på fastigheten Södertull 10 och 30. Med anledning av detta gjordes geotekniska provborrningar, på nr 30 i mars och på nr 10 i maj 2011. Fyra prover togs på nr 30 och tre på nr 10. Vid slutet av maj år 2012 genomfördes en sanering av de igenfyllda cisterner som påträffats på fastighet Södertull 10.

## Fornlämningsmiljö

Kv Södertull utgjorde under medeltiden ett stort sammanhängande område, tillsammans med nuvarande kv Gyllenkrok och kv Svanelyckan. Området var endast till mindre del bebyggt. Vid slutet av 1700-talet låg ett femtontal gårdar utmed Stora Södergatans västra sida. Tomterna var i de flesta fall djupa och smala, samt sträckte sig till stadsvallen eller avgränsades från jordarna i Svanelyckan genom en gårdsgård. Innanför Södertull låg Korgmakarlyckan som tillhörde Hospitalsträdgården på Södergatans östra sida. Där var de så kallade Kuskahusen belägna, under 1800-talet bostäder för statare vid Hospitalsgården. Staden förvärvade Korgmakarlyckan år 1906 och började planera för en utökad bebyggelse i denna del. Magnus Stenbockgatan anlades år 1906–1907 och år 1910 tillkom en ny gata utmed den Gyllenkrokska promenaden. En stadsplan antogs år 1936 som möjliggjorde ny bebyggelse i kv Södertull, och samma år lades den södra delen av Gyllenkroks allé ut, vilken begränsar kvarteret i väster (Bevaringskommittén 1981 s 180).



Figur 2. Dagens fastighetskarta över kv Södertull markerad med röd färg, applicerad på Andréns tomtrekonstruktion för förhållandena omkring 1500 markerat med blått. Aktuella tomter, Södertull 10 och 30, markerade med grått.

Enligt Anders Andréns analys av tomtstrukturen omkring år 1500 i Lund bör de nuvarande fastigheterna 10 och 30 i Södertull vara samma som tomten 238:1 norra del. Generellt finns få medeltida uppgifter som kan knytas till gårdarna som ligger längs den södra delen av Stora Södergatan. Följande uppgifter kan knytas till ovannämnda tomt (Andrén 1984):

#### 238:1 Gård (Kyrkogods)

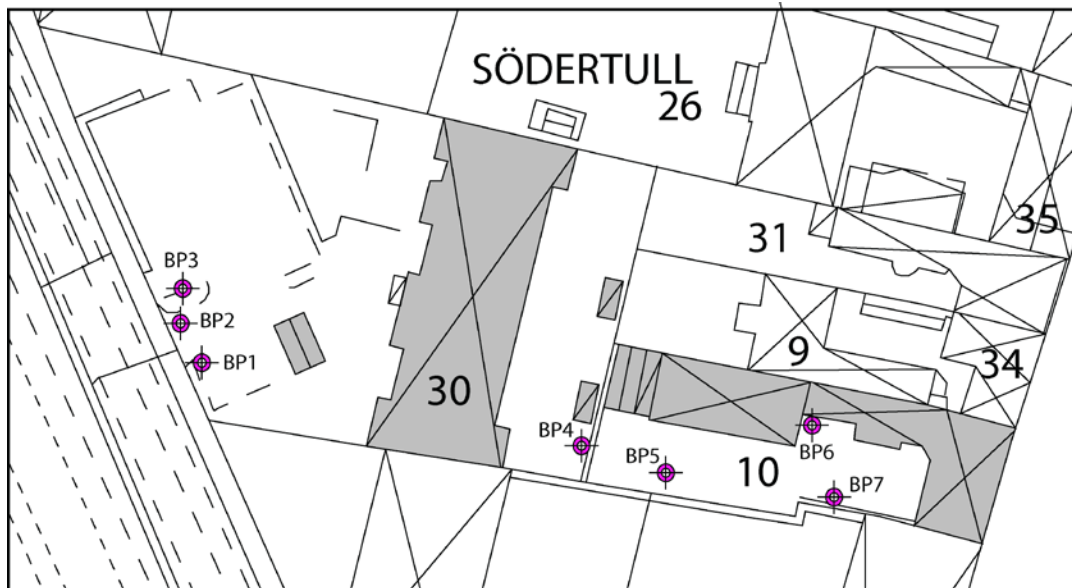
1554 nämns som "degne Torden".  
1555 nämns som den bolig Morten Hollender bebor.  
1690-talet ägdes av Bengt Olsson (Carlquist 1923 s 44).

Det framgår av uppgiften från år 1554 att tomten tillhörde en klockaretjänst, men det är osäkert till vilken kyrka klockaren var knuten. Tomten är möjligen identisk med den gård prästen Haagen Olsen arrenderade 1505. Gården tillhörde Helgeandshusets klockarebord, men är inte närmare lägesbestämd i Lund (Andrén 1984 s 103).

## **Tidigare arkeologiska iakttagelser**

De arkeologiska observationerna från kvarteret är relativt få. Detta trots en omfattande byggnation efter andra världskriget. Den arkeologiska dokumentationen av den medeltida stadens ytterområden har ej varit prioriterad ur ett antikvariskt perspektiv.

- Södertull 10: grävning för bensintankar år 1939. Gul lera påträffades på mellan 2,00 och 2,25 m.
- Södertull 22: grundgrävning år 1945. Kulturlager på upp emot 2 m uppmättes. Nedgrävningar eller brunnar påträffades.
- Södertull 25: grundgrävning år 1945. Kulturlager på ca 1,50 m uppmättes. Nedgrävningar och brunnar påträffades.
- Södertull 24: grundgrävning år 1946. Nedgrävningar, brunnar, stenläggningar och syllstenar påträffades.
- Södertull 14: grundgrävning år 1948. En större nedgrävning påträffades, vilken igenfylldes under 1800-talet. Kulturlager med en mäktighet av ca 1,00 m påträffades.
- Södertull 9: avloppsschakt år 1988. Kulturlagerdjupet uppmättes till minst 1,50 m. Ingen moränlera påträffades.
- Södertull 13: förundersökning år 1997, omläggning av dag- och spillvatten. Schaktet var 1,00 m djupt. Endast omgrävda massor berördes.
- Södertull 26: förundersökning år 1997, dag- och spillvattenseparering. Schaktets djup var mellan 0,70–0,80 m.
- Södertull 26: förundersökning år 2005. I samband med schaktning för VA-ledningar och fjärrvärme dokumenterades medeltida lergolv och syllstenar i området närmast Stora Södergatan. Schaktdjupet var 1,30 m, ingen moränlera påträffades. Kulturlagren var torra men välbevarade. Pålar injekterades i marken. Den berörda delen av Stora Södergatan var i stor utsträckning utschaktad. Från ett djup av ca 1,80 m fanns partier av bevarade äldre kulturlager (Karlsson 2005).



Figur 3. Kv Södertull 30 och 10, Lund. De 7 borrproverna är markerade med röda cirklar.

## Genomförande och resultat

Med anledning av att saneringsfirman SPIMFAB ville utreda huruvida det fanns bensinutsläpp på fastigheterna Södertull 10 och 30 gjordes geotekniska provborringar, på nr 30 i mars och på nr 10 i maj 2011. Fyra borrprover togs på nr 30 och tre på nr 10.

### Kv Södertull 30

De fyra borrproverna på fastighet nr 30 visade varierad stratigrafi. De tre första proverna togs i den västra delen av fastigheten, idag ett parkeringsområde. Borrprov 4 som handborrades togs i den östra delen av fastigheten, inne på gården. De tre västra borrproven hade en diameter av 0,10 m medan handborrens skruvborr endast hade en diameter av 0,05 m.

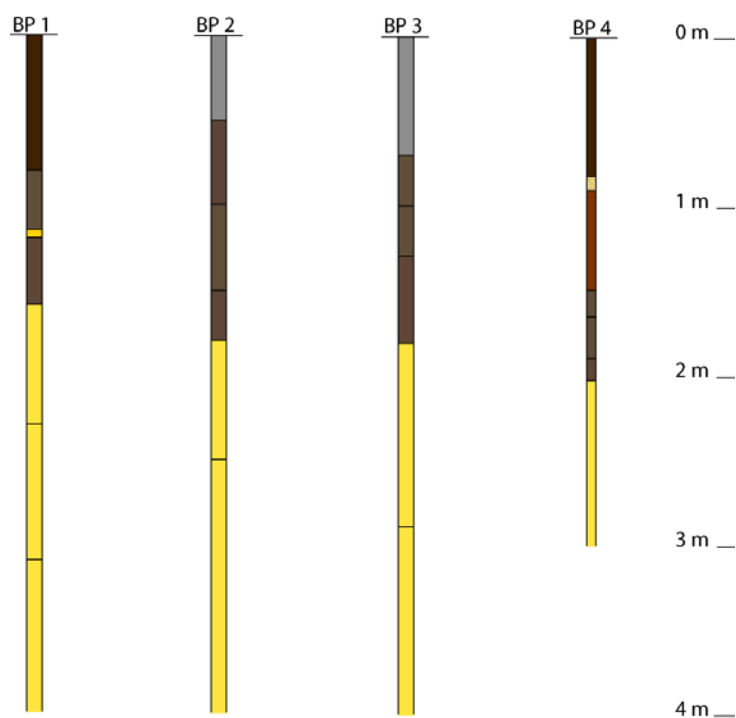
Borrprov 1 togs längst söderut, ut mot Gyllenkroks allé. Överst finns 0,80 m matjord och därunder gråbrun humus med inslag av träkol, bränd lera ned till 1,16 m djup, ett utjämnings- eller odlingslager. Därunder framkommer ett lergolv och vid 1,20 m påträffas vad som tolkades vara den fossila markhorisonten. Moränleran framkommer vid ett djup av 1,60 m.

Borrprov 2 togs något längre norrut och under 0,50 m bärlager framkommer ett sentida utjämningslager ned till 1 m djup. Under det framkommer ett odlingslager som består av gråbrun humus med inslag av lera, träkol, småsten och bränd lera. Vid 1,50 m djup vidtar fossil markhorisont och vid 1,80 m djup framkommer steril moränlera.

Borrprov 3 består överst av 0,70 m grus och bärlager, därunder vidtar ett sentida utjämningslager ned till 1 m djup. Därunder framkommer ett odlings- eller utjämningslager och vid 1,30 m djup vidtar fossil markhorisont. Steril moränlera framkommer vid 1,80 m djup.



Borrprov 4 togs i den östra delen av fastigheten, på gränsen mot fastighet nr 10. Under 0,82 m matjord framkommer gul, grovkornig grus. Vid 0,90 m djup vidtar flera intakta kulturlager ned till ett djup av 2,02 m, där steril moränlera framkommer.



Figur 4. De fyra borrproverna som togs på fastighet Södertull 30, Lund. Borrprov 4 handborrades. Se beskrivning ovan.

#### **Kv Södertull 10**

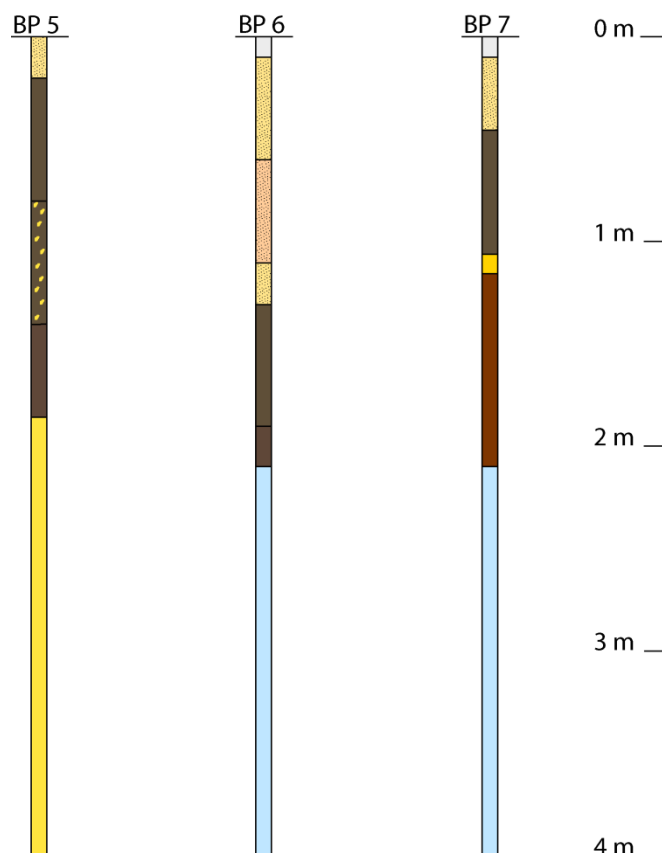
De tre borrproverna på fastighet nr 10 visar varierad stratigrafi, och de togs spridda över ytan för att både utreda verkstadslokalens möjliga utsläpp i den västra delen av fastigheten, men även de möjliga utsläpp knutna till cisterner i den östra delen av fastigheten.

Borrprov 5 togs i den västra delen av fastigheten. Under 0,20 m grus framkommer gråbrun humus, sentida utjämningslager ned till ett djup av 0,80 m där intakta kulturlager vidtar. Det består av gråbrun humus, med inslag av lerfläckar, bränd lera och träkol. Därunder vidtar grå humus, vilken tolkas som fossil markhorisont ned till 1,86 m djup där steril moränlera framkommer.

Borrprov 6 togs i den centrala norra delen av tomten. Under 1,30 m gruslager vidtar intakta kulturlager, gråbrun humus med inslag av träkol, kalkprickar och bränd lera. Vid 1,60 m djup framkommer brungrå humus med inslag av lera, träkol och bränd lera vilket tolkas som fossil markhorisont ned till 2,10 m djup. Därunder vidtar steril moränlera.

Borrprov 7 togs centralt i den södra delen av tomten. Under 0,46 m grus och sentida utjämningslager ned till ett djup av 1,06 m vidtar intakta kulturlager i form av gul lera vilken tolkas som ett lergolv. Därunder framkommer ett substantiellt kulturlager som består av brun humus med inslag av bränd lera, träflis, kalkprickar, träkol vilket tolkas vara

ett utjämningslager/odlingslager vilket gödslats med hushållsavfall. Steril moränlera framkommer vid 2,10 m djup.



Figur 5. De tre borrhöverna som togs på fastighet Södertull 10, Lund. Se beskrivning ovan.

## Sammanfattning

Med anledning av att saneringsfirman SPIMFAB ville utreda huruvida det fanns bensinutsläpp på fastigheterna Södertull 10 och 30 gjordes geotekniska provborringar, på nr 30 i mars och på nr 10 i maj 2011. Fyra borrhöver togs på nr 30 och tre på nr 10.

De fyra borrhöverna på fastighet nr 30 visade varierad stratigrafi. De tre första borrhöverna togs i den västra delen av fastigheten, idag ett parkeringsområde. Borrhöv 4 handborrades i den östra delen av fastigheten. Borrhöv 1 togs längst söderut, ut mot Gyllenkroks allé. Intakta kulturlager framkommer vid ett djup av 1,16 m, ett lergolv. Moränleran framkommer vid ett djup av 1,60 m. Borrhöv 2 togs något längre norrut och vid 1 m djup framkommer intakta medeltida kulturlager. Vid 1,80 m djup vidtar steril moränlera. I borrhöv 3 framkommer vid 1 m djup intakta medeltida kulturlager. Steril moränlera vidtar vid 1,80 m djup. Borrhöv 4 togs i den östra delen av fastigheten, på gränsen mot fastighet nr 10. Vid 0,90 m djup framkommer intakta medeltida kulturlager ned till ett djup av 2,02 m, där steril moränlera vidtar.

De tre borrhöverna på fastighet nr 10 visade varierad stratigrafi. Borrhöv 5 togs i den västra delen av fastigheten. Intakta medeltida kulturlager framkommer vid ett djup av 0,80 m och vid 1,86 m djup vidtar steril moränlera. Borrhöv 6 togs i den centrala norra delen av tomten. Vid 1,30 m djup framkommer intakta medeltida kulturlager. Vid 2,10 m djup vidtar steril moränlera. Borrhöv 7 togs centralt i den södra delen av tomten. Intakta medeltida kulturlager framkommer vid ett djup av 1,06 m. Steril moränlera vidtar på 2,10 m djup.

I slutet av maj år 2012 aktualiserades ärendet igen då de påträffade cisternerna skulle saneras. Detta skedde utan att ingrepp i fast fornlämning behövde göras.

Sammanfattningsvis kan sägas att intakta kulturlager påträffas i alla prover, både på fastighet Södertull 30 och Södertull 10. De intakta medeltida kulturlagren påträffas på nivåer från mellan 0,80–1,30 m djup. Steril moränlera påträffas vid djup av mellan 1,60 m i den västra delen och 2,10 m i den östra delen.

## Administrativa och tekniska uppgifter

Länsstyrelsens beslut, dnr	431-978-11	Fornlämning nr/art	RAÄ 73:1
Socken/stad	Lund	Socken-/Stadsnr	1298
Landskap	Skåne	Län	Skåne
Kommun	Lund	Trakt/kvarter/fastighet	Kv Södertull 10 och 30
Typ av exploatering	Sanering		
Uppdragsgivare	SPIMFAB		
Typ av undersökning	Arkeologisk förundersökning		
Ansvarig institution	Kulturen		
Fältarbetsledare	Gertie Ericsson		
Övrig personal	-		
Fältarbetstid	2011-03-09–2012-05-31		
<b>Fälttid</b>			
Arkeolog	5 h		
Maskin	-		
<b>Undersökningens omfattning</b>			
Yta	7 borrhövar		
Kubik	-		
Schaktmeter	-		
<b>Kostnad för arkeologi</b>			
Fältarbete	5x650=3 250 SEK		
Rapport	5x650=3 250 SEK		
Analys	-		
Övrigt	-		
Summa:	6500 SEK		
<b>Kostnad övrigt</b>			
Maskiner	-		
Bodar	-		
Övrigt	-		
Summa	-		
<b>Summa, faktisk</b>	6 500 SEK		
<b>Summa, beslutad</b>	Enligt löpande kostnad		
<b>Fyndmaterial (förvaring m.m.)</b>	Inga fynd tillvaratogs		
<b>Arkivmaterial, förvaring</b>	Kulturens LA-arkiv under fastighetsbeteckningen		
<b>Ritningar, dokumentation</b>	2 sektionsritningar skala 1:20, 2 planritningar skala 1:400		
<b>Foto</b>	10 digitala fotografier		
<b>Analys</b>	-		
<b>Övriga upplysningar</b>	-		

## Referenser

Andrén, A. 1984. Lund. Tomtindelning, ägostruktur, sockenbildning. RAÄ & SHM rapport. *Medeltidsstaden 56*. Stockholm.

Bevaringskommittén. 1981. *Lunds stadskärna*. Bevaringsprogram. Clemens och Drottens rotar. Lund 1981.

Carlquist, G. 1923. Lund på 1690-talet. 1 Klemens och Drottens rotar (skrifter utgivna av föreningen Det Gamla Lund V).

Karlsson, M. 2005. Kv Södertull 26, Lund. Förundersökning 2005. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 176*. Kulturen, Lund 2005.



## I serien arkeologiska arkivrapporter från Lund har utgivits:

### 2012

- .....
- Nr 408 Kv Saluhallen 1, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Ivan Balic.  
Nr 409 Kv Myntet 29, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Jan Kockum.  
Nr 410 Kv Katedralskolan 8, Lund. Arkeologisk förundersökning 2011. Gertie Ericsson.  
Nr 411 Kv Paradis 37 & 38, Lund. Arkeologisk förundersökning 2011. Gertie Ericsson.  
Nr 412 Kv Bytarebacken 31, Lund. Geoteknisk provborring 2011. Gertie Ericsson.  
Nr 413 Dalby kyrkas kyrkogård, Dalby socken, Lunds kommun. Arkeologisk förundersökning 2010. Gertie Ericsson.  
Nr 414 Kv Rundkyrkan 1, fornlämning nr 93, Södra Sandby socken, Lunds kommun. Geoteknisk provborring 2010. Gertie Ericsson.  
Nr 415 Kv Saluhallen 1, Mårtenstorget, Lund. Arkeologisk förundersökning 2010-2012. Claes Theliander.  
Nr 416 Stora Råby 34:6, fornlämning nr 10 i Stora Råby socken, Lunds kommun. Arkeologisk förundersökning 2009-2010. Adam Bolander.  
Nr 417 Hoby 19:2 och Hoby 24:2, fornlämning nr 31 i Västra Hoby socken, Lunds kommun. Arkeologisk förundersökning 2009-2010. Adam Bolander och Gertie Ericsson.  
Nr 418 Kv Paradis 56, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Ivan Balic.  
Nr 419 Kv Brunius 16, Lund. Arkeologisk förundersökning 2010. Gertie Ericsson.  
Nr 420 Kv Garvaren 20, Lund. Geoteknisk provborring 2011. Gertie Ericsson.  
Nr 421 Kv Tegnér 2, Lund. Arkeologisk förundersökning 2011. Gertie Ericsson.  
Nr 422 Innerstaden 2:1 och 3:32, Lund. Arkeologisk förundersökning 2010. Gertie Ericsson.  
Nr 423 Kv Gernandtska lyckan 19, Lund. Arkeologisk förundersökning 2009. Gertie Ericsson.  
Nr 424 Kv Maria Magle 9, Lund. Geoteknisk undersökning 2012. Gertie Ericsson.  
Nr 425 Kv Agardh 9, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Nicklas Kronroth.  
Nr 426 Botan M17:504, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.  
Nr 427 Kv Tegnér 1, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.  
Nr 428 Kv Gernandtska lyckan 19, Lund. Arkeologisk förundersökning 2010-2012. Aja Guldåker.  
Nr 429 Kv Maria Magle 9, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.  
Nr 430 Stora Råby 36:18, fornlämning nr 10 i Stora Råby socken, Lunds kommun. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.  
Nr 431 Kv Maria Magle 9, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.  
Nr 432 Flyinge 22:40, Fornlämning 80,81 i Södra Sandbys socken, Lunds kommun. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.  
Nr 433 Kv Toppen 1-2, Lund. Geoteknisk undersökning 2012. Nicklas Kronroth.  
Nr 434 Kv Paradis 60, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.  
Nr 435 Kv Paradis 61, Lund. Geoteknisk undersökning 2012. Gertie Ericsson.  
Nr 436 Hardeberga 22:1, fornlämning nr 25 i Hardeberga socken, Lunds kommun. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.  
Nr 437 Kv Winstrup 11, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.  
Nr 438 Kv Carl Holmberg 3, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.  
Nr 439 Kv Myntet 29, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.

Arkeologiska arkivrapporter från Lund har övergått i serien Kulturmiljörapporter fr.o.m. 2013.

## I serien Kulturmiljörapporter har utgivits:

### 2013

- 2013:1 Kv Billegården 21, Lund. Geoteknisk undersökning 2012. Gertie Ericsson.  
2013:2 Kv Apotekaren 11 (fd 9), Lund. Geoteknisk undersökning 2012. Gertie Ericsson.  
2013:3 Ventlinge 44:1, Mörbylånga kommun. Antikvarisk medverkan 2012-13. Henrik Borg.  
2013:4 Stora Råby 34:7, fornlämning nr 10 i Stora Råby socken, Lunds kommun. Arkeologisk förundersökning 2012. Jan Kockum.  
2013:5 Kv Saluhallen1, Lund. Arkeologisk förundersökning 2011-2012. Ivan Balic.  
2013:6 Innerstaden 2:1 - Krafts torg och Kungsgatan, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Nicklas Kronroth.  
2013:7 Stora Råby 34:7/väg 887, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Nicklas Kronroth  
2013:8 Innerstaden 2:1 - Clemenstorget, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Nicklas Kronroth.  
2013:9 Kv Sjöjungfrun 11, Trelleborg. Arkeologisk förundersökning 2010. Claes Theliander.  
2013:10 Kv Repslagaren 29, Lund. Geoteknisk undersökning 2013. Gertie Ericsson.  
2013:11 Kv Svaneluckykan m. fl. Lund. Förundersökning 2012. Ivan Balic.  
2013:12 Kv Döbeln 2 och 3, Lund. Geoteknisk undersökning 2013. Gertie Ericsson.  
2013:13 Nöbbelöv 22:1, fornlämning nr 24 i Norra Nöbbelövs socken, Lunds kommun. Arkeologisk förundersökning 2012. Nicklas Kronroth.  
2013:14 Kv Södertull 10 och 30, Lund. Geoteknisk undersökning 2011-2012. Gertie Ericsson.